

De Viersprong

Geschiedkundig tijdschrift Alphen aan den Rijn

De Gele Buurt,

aflevering 2

Kees van Niekerk

In De Viersprong nr. 149 van december 2021 trof u een artikel aan over de zgn. Gele Buurt op de grens van Alphen aan den Rijn en Hazerswoude-Rijndijk. In dit nummer een vervolg hierop.

Buurtbewoners hadden het arm

De Gele Buurt is destijds gebouwd door J.K. van Leeuwen, eigenaar van de dakpannenfabriek. Er woonden mensen die bij een boer of op een fabriek werkten. Bij Van Niekerk op de Bonte Paal waren dat Piet van der Werf, Jan van Rijn, Henk Vink en Wim van der Voort. Een arbeider verdiende vroeger niet veel. Dat varieerde van 21 gulden na de Tweede Wereldoorlog tot ongeveer 40 gulden per week omstreeks 1960. Veel bewoners van de Gele Buurt vonden zichzelf arm. Het gevoel werd versterkt doordat ze 's zondags op de laatste banken in de kerk moesten zitten, de zgn. armenbanken, banken zonder leuning. Op de eerste banken van de kerk had je eerst de nonnen, daarachter de rijke notabelen en weer daarna de rijke boeren. Er was een boer die 3000 gulden betaalde voor

een plaats. De arme arbeiders moesten het doen met de armenbank. Met kerst kregen de armen van de parochie vlees en krentenbrood.

Piet van der Werf vertelde een anekdote over zijn vader die ook Piet heette en lid was van de vakbond, de Rooms Katholieke Arbeidersbond Sint Deusdedit: *Hij was altijd in de weer - dat moet ik hem nageven - om voor mensen die het minder hadden, op te komen. Er was nog een affiche van: We gaan voor de 85 gulden per week schoon. Dat was een actie van de bond. Die hing ook in de kerk. Daar was hij nogal driftig voor in de weer. De boeren waren hier niet gek op, want zij betaalden het liefst zo min mogelijk. Wat gebeurde er? Met de kerst kregen alle armen bij ons op de gele buurt, krentenbrood en vlees van de Roomse Kerk. Mijn moeder hoorde dat en ze had niks gekregen. Daar was ze zeer verbolgen over, want wij waren net zo arm. Toen mijn moeder ging biechten, zei ze tegen pastoor Koene: Ik vind het geen stijl, want wij zijn net zo arm. En wij kregen niks. Het ar-*

menbestuur regelde dat. In dit armenbestuur zaten twee boeren en een arbeider. Toen mijn moeder had gebiecht, zei de pastoor: Zeg weet je wat. Ik geef je geld. Dan kan je het zelf kopen. Maar je moet er met niemand over praten. Zo was onze pastoor. Pastoor Koene en de boeren deden eer aan het Nederlands spreekwoord: Als de boeren niet meeklagen en de pastoors niet meer vragen, dan nadert het einde der dagen.

De buurtbewoners van de Gele Buurt hadden het arm. Dat bleek uit de meest uiteenlopende zaken: Aanvankelijk hadden ze geen telefoon, geen jeugdfoto's, geen radio en geen televisie. De eerste radio was Hilversum 1, 2 en 3. Dat kostte vier gulden per maand. Hun huizen waren armzalig. Pas na 1950 kregen ze een slot op de buitendeur en elektrisch licht. Eén lamp in de kamer en één in de keuken.

Bij de Gele Buurt lag een woonark. Daar woonde Antoon van der Laan. Zijn vrouw heette Annie Ekster. Zij hadden als eerste van de Gele Buurt

▲Afb. 1: Foto van de achtererven van de Gele Buurt waarop de in 1927 in opdracht van de eigenaresse, de weduwe van J.K. van Leeuwen, aangelegde privaten zichtbaar zijn.

een tv. Je mocht er komen kijken op woensdag- en zaterdagmiddag en kreeg dan ook een kopje thee. Volwassenen betaalden vijf cent en kinderen drie cent. Een gehoorde opmerking van een vrijgezelle man die op de Gele Buurt woonde, toen hij al grappend geassocieerd werd met een boerendochter: 'Nee hoor, ik ben voor haar veel te min.'

Veel bewoners van de Gele Buurt waren arm en voelden dit ook als zodanig. Dat wilde beslist niet zeggen dat ze minder gelukkig waren dan 'rijkere' mensen uit hun omgeving, juist omdat de Gele Buurt zo'n hechte gemeenschap was. Als puntje bij paaltje kwam, stond iedereen voor elkaar klaar en dat werd als bijzonder plezierig ervaren. De laatste jaren was er wat betreft de armoede een kentering merkbaar. Wanneer je toen bij iemand binnenkwam die zelf in de bouw werkzaam was, zag je een nieuwe keuken en een moderne inrichting, zaken waar veel boerderijen niet aan konden tippen. Veel mensen op de Gele Buurt bleven daar hun hele leven wonen. Voor anderen was het een eerste stap om later, als ze meer geld hadden verdiend, naar een grotere woning te verhuizen.

Over het algemeen studeerden de jongeren niet door. Een uitzondering was Jos van der Tol. Hij heeft een universitaire studie gevolgd en die succesvol afgerond. In zijn jeugd heeft Jos het niet eenvoudig gehad. Zijn vader, J.H. van der Tol, was veertig

▲Afb. 2: Jos van der Tol.

jaar toen hij overleed. Louis, de jongste zoon, was toen nog maar net een paar maanden geleden geboren. Jos' vader was al een tijdje ziek, maar als kind was Jos zich niet bewust hoe erg het was. Hij was toen zes jaar. 'Op het moment zelf was het voor mij niet te bevatten. Later is wel duidelijk geworden dat er een rolmodel voor ons ontbrak. Mijn moeder heeft dat echter goed opgepakt, we zijn allemaal toch op een goede manier volwassen geworden.' De dood van hun vader had een dramatische impact op hun moeder. Ze stond er nu alleen voor met vijf jongens, maar heeft wel veel steun gekregen van de buurt en de kerk. Ze hield er een katholieke moraal op na. 'Ik ben vol bewondering voor hoe mijn moeder zich heeft gered,' aldus Jos.

De buurtbewoners hadden het op een bepaalde manier 'arm'. 'Arm is

echter een relatief begrip,' zegt Jos. 'We konden veel dingen niet, zoals op vakantie gaan, maar gingen hier probleemloos mee om, want alle essentiële dingen zoals eten, kleren, enz. waren er wel. We kregen wel veel later dan andere mensen een tv, een signaal dat we daarvoor eerst te arm waren.'

Een belangrijke gebeurtenis voor Jos was dat hij in de vijfde klas werd aangereden door een Duitse auto. Hij heeft toen een half jaar met een gebroken been thuis gelegen. De school besloot hem toch over te laten gaan.

Op de lagere school had Jos in de gaten dat hij 'bovengemiddeld' kon leren. Alles ging vanzelf. Niemand van de Gele Buurt had een universitaire opleiding gevolgd. Het was eigenlijk niet done om te gaan studeren. 'We zijn daar weggegaan toen ik twaalf jaar was, dus toen was er nog geen sprake van studeren. Mijn moeder had alleen lagere school en vond het niet nodig dat haar kinderen verder leerden. Ze is echter overtuigd door onderwijzers en de pastoor. Ze had veel respect voor autoriteiten. Later was ze zeker blij en trots op wat wij (niet alleen ik, maar ook mijn broers) hebben bereikt.' Jos behaalde zijn atheneumdiploma op 18-jarige leeftijd, rondde zijn studie natuurkunde af toen hij 22 was en promoveerde toen hij 29 was. Hij is nu universitair hoofddocent op de TU Eindhoven. Zijn titel is doctor en zijn internationale functietitel 'associate professor'. Komend van de Gele Buurt waar honderden kinderen zijn geboren, was Jos de enige die een universitair diploma behaalde, maar bij dit unicum heeft hij nooit stilgestaan. Hij zegt erover:

'Ik heb er geen zicht op hoe het met de mensen van de Gele Buurt verder is gegaan. Ik denk wel dat ik geluk heb gehad dat de onderwijzers die ik had een emancipatie-ideaal meedroegen. Het was toch nog een beetje een standenmaatschappij, waarin iedereen ongeveer hetzelfde zou gaan doen als zijn of haar ouders. Gelukkig werd dat toen doorbroken,

▲Afb. 3: Woningen van de Gele Buurt.

en konden arbeiderskinderen zoals ikzelf verder komen.'

Het dagelijks leven op de overbevolkte Gele Buurt en het 'sanitair' van die tijd

Er woonden na de Tweede Wereldoorlog dertien gezinnen op de Gele Buurt en bijna honderd kinderen. En dan te bedenken dat er toen nog een vrijgezel en een kinderloos echtpaar bij zaten. Gerrit Wijfje en zijn vrouw hadden veertien kinderen. Hun huis bestond uit een kamer en een keuken, die door een klein gangetje met een alkoof met elkaar waren verbonden. Alleen boven de kamer was een zoldertje. Wijfje sliep met zijn vrouw en het jongste kind in de alkoof, de andere dertien kinderen sliepen op zolder. Het was dus stapelen geblazen!

In 1927 kreeg iedereen een privaat. Er werd een toilet aan het huis gebouwd, je moest daarvoor naar buiten ... Daar stond een houten toilet. Er zaten er twee tegen elkaar. Er was geen stromend water. Als je je behoefte had gedaan, gooide je er een emmer water in, totdat de drollen waren verdwenen. Veel buurtbewoners gebruikten krantenpapier om hun billen af te vegen.

De bewoners van de Gele Buurt hadden geen douche. Wat moesten ze met een douche? Ze hadden geen geiser. Er kwam koud water uit de kraan. Nagenoeg alle buurtbewoners wassen zich met behulp van een teil. Zaterdag werd er gewassen en gingen ze allemaal één voor één in dezelfde teil. Meestal de jongste als eerste en de oudste als laatste. Allemaal in hetzelfde badwater, want dat werd niet verschoond. Meestal kwam het water uit de Rijn. Later gingen sommige buurtbewoners weleens naar een badhuis. Een gresbuis (deel van de afvoer van de riolering) stak uit in de Rijn. Je kon erop staan. Hier kwamen dus drollen uit. Het was tegelijkertijd de duikplank van de buurtbewoners. Op het laatst niet meer, want toen werd het op die plaats te ondiep. De Oude Rijn was de douche van de Gele Buurt.

's Zomers, als het mooi weer was, ging men vijftig meter verderop het water in, er was daar wat begroeiing. Op de bodem lag een beetje zand. Als boerendaggelders en fabrieksarbeiders thuis kwamen van hun werk, gingen ze daar zichzelf wassen met een stuk zeep.

'Elk huisje heeft zijn kruisje'

Piet van der Werf vertelde over de verschrikkelijke brand die hen overkwam en waarbij zijn éénjarige broertje Wim om het leven is gekomen:

'Het was maandag, wasdag. Mijn moeder deed met de hand de was in de schuur. Annie en Bep waren in de huiskamer. Mijn moeder ging geregeld kijken. Ze waren tikkertje aan het spelen om de tafel. Het klerenhekje stond om de kachel. Toen dat tegen de kachel kwam, vatte het vlam. Annie en Bep wilden door de deur naar buiten, maar die klemde. In de huiskamer ontstond veel rook. Annie en Bep waren zo bang dat ze maar onder de tafel kropen. Op tafel hing een groot kleed. Dat was hun geluk. De rook ging omhoog. Ijmert de Brommer, knecht van melkboer Jan van Dijk, had de brand

ontdekt en rende naar binnen. Hij zette de brandende wieg buiten. Maar het was te laat. Wim was overleden en Annie en Bep zijn naar het ziekenhuis gebracht. Zij waren er ook bijna geweest. Zelf was ik er niet, ik zat op de bewaarschool. Alles was geblakerd. Later werd het huis opgeknapt. Mijn moeder was helemaal van slag. Mijn vader moest natuurlijk weer naar de boer om te werken. De kachel en het klerenhekje waarmee het huis in brand is gevlogen, heb ik nog.

De Gele Buurt was heel bijzonder. Lief en leed werden met elkaar gedeeld. Ik werd door de familie Van Niekerk opgevangen. Dat vond ik helemaal niks. Ik sliep beneden in de slaapkamer en er werd veel over het voorval, de brand, gepraat. Ik hoorde steeds gemompel. Dat was spookachtig zeg maar. Ik sliep beroerd. Mijn zusters zijn toen naar het ziekenhuis gegaan. Later zijn ze ook bij de familie Van Niekerk opgevangen.

Het overlijden van mijn broertje Wim ligt heel gevoelig. Ik was toen zes jaar. Mijn vader en moeder zijn er niet meer, maar die zouden het bijzonder op prijs stellen dat dit verhaal wordt geplaatst. Zoiets vergeet je als ouder nooit. Ik weet nog precies waar Wim begraven was. Het was het graf van arremoe. Als je het kerkhof oploopt, meteen rechts op het hoekje. Er stond een klein ijzeren kruisje op zijn graf. Verder niks. Ik mocht aan de hand van mijn moeder bij het graf aanwezig zijn. Alle kleuters van de kleuterschool stonden om het graf heen. Dat was natuurlijk wel een hele gewaarwording.'

Zo heeft elk gezin zijn eigen verhaal, en zeker de mensen van de Gele Buurt!

Referenties:

- Arjan van 't Riet
- Fred Baerveldt
- Herman van Niekerk
- Jan van Dijk
- Piet van der Werf

Ter gedachtenis aan onze jongste lieveling

Wilhelmus Marinus Michaël

zoontje van

Petrus v. d. Werf en Johanna Heyne

geboren 31 Juli 1949 te Alphen a/d Rijn en door een noodlottig ongeval overleden 12 Jan. 1950 en begraven 16 Jan. op 't R.K. Kerkhof te Hazerswoude Rijndijk.

Ons werd gegeven
Een zoonje van God
In noodlot gebleven
En terug ging naar God.

Wimmie wij voelden
Je heengaan zo, schat.
Omdat ons je komen
Zo blij gemaakt had.

Wij baden zo vurig
Dat God je ons liet
De hemel misgunnen
Wilden wij je niet

Wij bieden jou, lieveling
Als offer God aan
Voor het kwaad en de zonde
Dat Hem aan wordt gedaan.

Wimmie, wij hadden
Van God jou geleend,
Wimmie, wij worden
Bij God weer vereend.

Redactionele zaken

'De Gele Buurt'

Op het eerste deel van het artikel over de Gele Buurt ontvingen wij een reactie van Dick de Lange waarvan we de tekst hieronder opnemen:

Heel, heel erg bedankt voor het artikel over de Gele Buurt. Vlak voor zijn dood had mijn vader (Wim de Lange) het over de Gele Buurt en ik kon dat toen helemaal niet thuis brengen, maar nu vallen opeens puzzelstukjes in elkaar. Hij woonde op Prinsenschouw bij het veer (zijn vader was voor zijn overlijden in 1930 veerman, daarna is ook zijn oom Adriaan veerman geweest). Ik zag ook een foto van zijn ouderlijk huis (afb. 7), die ik niet kende. Zijn broer Kees is met Jo van Niekerk getrouwd geweest. Kwam Jo ook van de Gele Buurt? Dan zal ik het artikel doorsturen naar mijn neven en nichten.

100 jaar Adventskerk

Het is dit jaar honderd jaar geleden dat de Adventskerk na de brand van 7 april 1916 in gebruik werd genomen. Het gebouw staat op een historische plek aan de Julianastraat. De toren is een blikvanger en het carillon is van ver te horen voor iedereen die het centrum van Alphen bezoekt. Ter gelegenheid van het bijzondere jubileum worden dit jaar allerlei activiteiten georganiseerd. De komende periode hoort u daar ongetwijfeld meer van via de media. Uiteraard

vindt u de informatie ook op de website van de Adventskerk: www.adventskerk.info.

Een van de onderdelen is een tentoonstelling over de geschiedenis van het kerkgebouw en de kerkelijke gemeente die in mei zal worden geopend. Foto's en bijzondere archiefstukken

zijn voldoende voorhanden, maar de tentoonstellingscommissie is wel nog op zoek naar bijzondere voorwerpen om die een plekje te geven op de tentoonstelling. Hebt u iets waarvan u denkt: 'dat zou mooi passen', neem dan contact op met Mirelle Jacob, e-mail: mjacobs@alphenaandenrijn.nl of 06-46973187.

